

Dorota Maslej
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań
maslej.dorota@gmail.com

O POTRZEBIE ZASTOSOWANIA TERMINU *WERNAKULARYZACJA* W POLSKICH BADANIACH HISTORYCZNOJĘZYKOWYCH¹

Słowa kluczowe: wernakularyzacja, upiśmiennienie języka polskiego, glosa, wersja interlinearna, przekład w średniowieczu, tekst w średniowieczu

Keywords: vernacularization, early writings in Polish, gloss, interlinear version, translation in the Middle Ages, text in the Middle Ages

Proces wernakularyzacji rozumiany jest jako wkraczanie języka narodowego do – spisanych wcześniej wyłącznie po łacinie – tekstów, co prowadzi do powstawania tekstów pisanych w języku narodowym: „In a period of vernacularisation [...] the universal language of Latin was increasingly replaced by an often bewildering variety of vernaculars” (Lantschner, Skoda 2012: 28). Należy zastrzec, że nie jest to prosty proces „od łaciny do języka narodowego”. Trzeba pamiętać o złożonej sytuacji językowej w średniowieczu, funkcjonowaniu kilku języków wernakularnych obok siebie i długim jednoczesnym współistnieniu łaciny oraz języków narodowych². Na złożoność tych relacji w Europie Środkowej wskazuje Anna Adamska: „[...] konieczne

1 Autorka uzyskała środki finansowe w ramach finansowania stypendium doktorskiego z Narodowego Centrum Nauki (2017/24/T/HS2/00027) i jest stypendystką Fundacji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na rok akademicki 2017/2018.

2 W odniesieniu do języków azjatyckich zauważa to Herman Tieken: „The process of vernacularisation in India was clearly **not a matter of the vernaculars replacing a dominant literary culture but rather of finding a place for themselves within that literary culture**” (Tieken 2008: 379, za: Borek 2013: 20; podkr. – D.M.).

może się okazać odrzucenie obiegowych przekonań, że przejście w późnym średniowieczu od łaciny do emancypujących się w piśmie języków »narodowych« było procesem jednokierunkowym i jednoznacznie pozytywnym” (Adamska 2011: 199, zob. też Adamska 2013a).

Proces ten pozostaje obecnie, jako jedno z uniwersaliów kultury średniowiecza, w centrum zainteresowań badaczy mediewistów różnych kultur, przede wszystkim europejskich³. Zauważa się także konieczność pogłębionej, wielokierunkowej refleksji nad tym zagadnieniem:

The scope of vernacularisation in English, as in other European languages, is not yet fully known. The field is open for discoveries of textual affinities, as well as for the firmer anchoring of texts to their sociohistorical background (Taavitsainen 2012: 94).

Co ciekawe, zarówno opis tego procesu, jak i sam termin *wernakularyzacja* (który po polsku można by oddać także jako „utekstowanie”⁴) są niemal nieobecne w polskich badaniach historycznojęzykowych, a w zachowanym materiale staropolskim znajdują się zabytki bardzo podobne do tych uznawanych w Europie za przykłady omawianego procesu. Celem artykułu jest pokazanie funkcjonalności terminu *wernakularyzacja* w odniesieniu do materiału staropolskiego. Aby to uczynić, należy najpierw przybliżyć sposób jego używania i rozumienia w mediewistyce europejskiej.

Badacze uznają proces wernakularyzacji za fundamentalny dla kształtowania się i standaryzowania języka narodowego, co na materiale staroangielskim pokazuje Begoña Crespo: „The process of vernacularisation is a necessary step prior to standardization. English, although still under Latin dominance, begins to operate as a language for the transmission of specific content” (Crespo 2012: 28).

Ważne jest, że język narodowy jest traktowany jako zależny od łaciny, pozostający pod jej dużym wpływem, ale jednocześnie taki, który zaczyna być zdolny do wyrażania określonych treści. Wernakularyzację postrzega się jako długotrwałą, wielowiekowy proces. Lucie Doležalová wyodrębnia fazy wkraczania języków narodowych do tekstów pisanych:

Within the manuscript context, it can (with some generalization) be shown how the vernaculars gradually came to occupy more and more physical space on the page: **from marginal glosses, to longer comments and parallel translations, to inde-**

3 Choć nie tylko, czego przykładem jest m.in. praca Dona Snowa (2013). Badacz w perspektywie wernakularyzacji przedstawił historię czterech chińskich języków narodowych, które rozwinęły się w formie pisanej, i rozpoznał ogólne czynniki, które sankcjonują użycie języka wernakularnego w sytuacji dyglosji: powiązanie z literaturą oralną, określony typ odbiorcy (mniej piśmienny, niezwiązany / mniej związany z kulturą dominującą), niższy prestiż tekstu, gatunek tekstu (brak ustabilizowanych konwencji). Kwestię wernakularyzacji podejmowano także w odniesieniu do niektórych języków Azji Południowej (zob. Tieken 2008, za: Borek 2013: 20).

4 Takie tłumaczenie zaproponował w dyskusji w Zakładzie Historii Języka Polskiego UAM prof. Tomasz Mika.

pendent texts copied as the primary manuscript content (Doležalová 2015: 161; podkr. – D.M.).

W tym kontekście szczególną uwagę w europejskiej nauce kieruje się na zabytki glosowane oraz dwujęzyczne, w zjawiskach glosowania oraz przełączania języków (*code-switching, shifting*) upatrując pierwszej fazy wernakularyzacji:

Among the learned churchmen of the fifteenth century, vernacular literacy began to replace Latin literacy. The macaronic tendency found in some sermon collections, such as Pierre-aux-Boeufs's sermons, underlines this shift. For example, Martin suggests that macaronic sermons which intertwined Latin and French did not point to a bilingual audience, as some scholars have argued, but to a capable bilingual preacher who at the moment of presentation could preach the sermon as a unified linguistic whole. Therefore, sermons which mixed French and Latin together should be considered **a step towards the affirmation of the written vernacular** rather than an example of the way the sermon was actually delivered and received. [...] Macaronic sermons do not necessarily point to a spoken bilingualism of the preacher or the audience, but indicate the growing power of the vernacular which was viewed in its own right as a written language better equipped than Latin to capture the force and emotion of the sermon event (Muessig 2010: 281–282, 284; podkr. – D.M.).

Co bardzo istotne, podobny kierunek zmian obserwują historycy w tekstach użytkowych. A. Adamska zauważa, że pierwszy etap w procesie „odchodzenia od łaciny w średniowiecznych kancelariach” obejmuje „włączanie wernakularnych określeń i zwrotów do dokumentów łacińskich”⁵ (Adamska 2013b: 57) oraz hybrydy językowe, a jego przejawy w średniowiecznej Europie można zaobserwować już w IX w. w językach protoromańskim i starogermańskim (zob. *ibid.*). Obecność słów w językach narodowych współcześnie wyjaśnia się, jak pisze Adamska, „procedurami oralnymi, w których części »komunikatu« uważane za najważniejsze musiały być zrozumiałe dla wszystkich, tak aby można je było łatwo zapamiętać i przytoczyć w razie potrzeby” (*ibid.*: 59).

Europejscy badacze podejmują również kwestię początków wernakularyzacji. Część z nich postrzega ją jako proces odgórny, inni zaś chcą widzieć w niej działania oddolne, bezpośrednio wpływające z potrzeb społeczności funkcjonującej na danym terenie:

Whereas Branco presents a picture of vernacularisation as very much a top-down process, decreed by the chancery and shaping the production of administrative and even legal documents, Pépin describes a perhaps more familiar picture of linguistic developments as a bottom-up process firmly engaged with popularly held views of territorial identity. But, like Branco, Pépin's essay challenges the assumption that

5 Badaczka nazywa to zjawisko „fazą pojedynczych wyrazów i określeń” (Adamska 2013b: 57).

different vernaculars serve straightforwardly to reinforce the respective boundaries within which they are spoken (Lantschner, Skoda 2012: 28).

Ponadto proces wernakularyzacji postrzega się bardzo często z perspektywy jego konsekwencji nie dla samego języka, ale dla życia społecznego i politycznego, język traktuje się zaś jako element istotny właśnie społecznie i politycznie⁶:

[...] vernacularisation promoted both greater inclusivity within polities working across social and institutional boundaries, religious or cultural, and, somewhat counter-intuitively, stimulated exchange across boundaries: there is strong evidence to suggest that in these highly multilingual societies, vernacular texts, whether political or literary, could be understood across political lines. [...] The vernacularisation described by Branco is not just about communication, but about self-representation. It was a way of reaffirming identity in an international and diplomatic context, and yet, ultimately, a means of presenting oneself as locally rooted (ibid.: 5, 30).

Omawiany termin w nauce zachodniej odnoszony jest nie tylko do języka w ogóle, lecz także do określonych odmian kształtujących się w językach narodowych oraz do związanych z nimi grup tekstów, np. medycznych lub, szerzej mówiąc, naukowych. Wówczas *wernakularyzację* rozumie się jako używanie języka narodowego, tyle że w określonym typie tekstów⁷ (o wernakularyzacji tekstów medycznych zob. np. Taavitsainen, Pahta 1998; Grossgrove 2000; Pahta, Taavitsainen 2004), i sytuuje się ją w określonym miejscu całego, długotrwałego procesu utekstowania języków:

During the first phase of vernacularisation, scientific and medical ideas were expressed in Latin, but later on texts began to be translated into various vernaculars and the circle of learning widened. [...] The means of expressing scientific ideas in English developed considerably within the 150 years from the beginning of vernacularisation, and the conventions of writing were fairly well established in the mid-sixteenth century (Taavitsainen 2012: 96, 98).

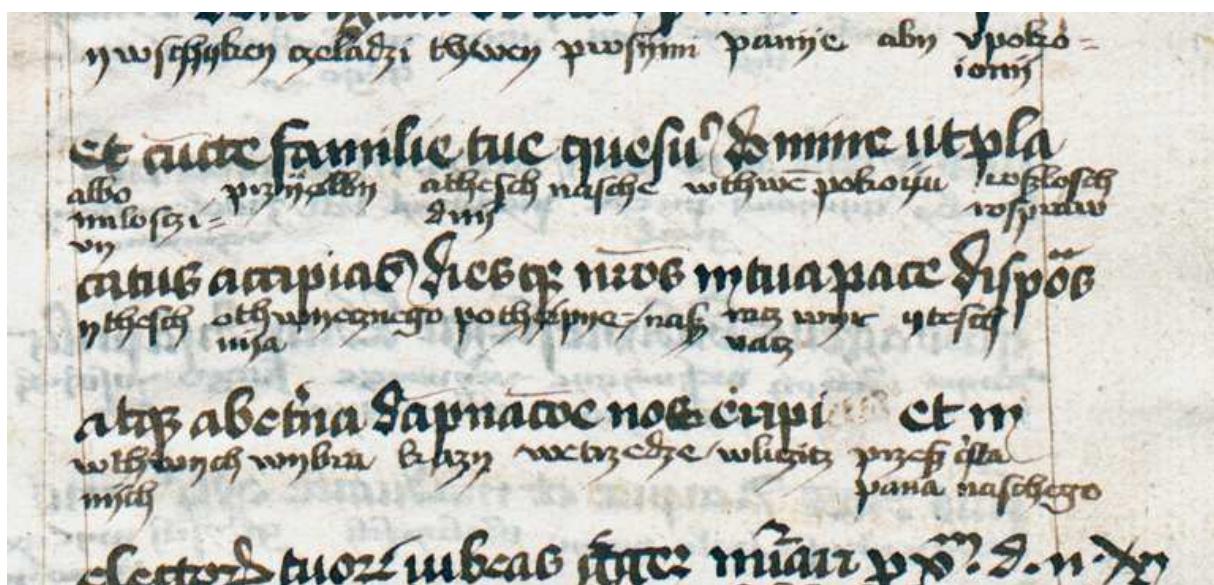
Trzeba podkreślić, że proces wernakularyzacji jest ściśle powiązany ze zjawiskami zarówno dwujęzyczności (wielojęzyczności) w średniowieczu, jak i upiśmiennienia języka (których badania prowadzone są także na materiale staropolskim, zob. Krążyńska, Mika, Słoboda 2015; Mika 2015, 2016).

6 Takie postrzeganie języka jest zresztą charakterystyczne dla historyków. Anna Adamska szczegółowo omawia dzieje takiego myślenia i zauważa, że „język sam w sobie jest faktem historycznym. Natura, sposoby użytkowania i przemiany języka, badane na poziomie małych i wielkich zbiorowości ludzkich, mogą być (i w praktyce są) przedmiotem dociekań historyków” (Adamska 2011: 189).

7 Herbert Schendl we wstępie do artykułu na temat *Prelectiones anatomie universalis* pisze: „**the use of English vernacular in medical texts** has a long history in Britain [...]. It became particularly wide-spread in the later Middle Ages, when the increasing vernacularisation of medical texts helped to spread medical knowledge outside universities” (Schendl 2009: 185; podkr. – D.M.).

Jak powiedziano we wstępie, termin *wernakularyzacja* jest niemal nieobecny w polskim językoznawstwie diachronicznym. Tymczasem wydaje się, że spojrzenie na najstarsze zabytki jako na świadectwo wernakularyzacji (utekstowienia) języka polskiego może przynieść nowe informacje na ich temat oraz na temat procesów zachodzących w upiśmienniającej się pod wpływem obcego wzorca polszczyźnie.

Pośród staropolskich zabytków można wskazać takie, które dokumentują poszczególne etapy omawianego procesu. Szczególnie ciekawą grupę stanowią glosowane po polsku łacińskie redakcje kanonu mszy św.⁸ Wśród nich można odnaleźć zarówno takie rękopisy, w których tylko nieliczne (niekiedy pojedyncze) słowa mają swoje polskie odpowiedniki zapisane w interlinii, jak i takie, w których niemal wszystkie elementy łacińskiego tekstu są glosowane:

Fot. 1. Rękopis Biblioteki Jagiellońskiej, sygn. Akc. 150/54, fragment k. 246r⁹

W takich wypadkach trzeba pamiętać, że choć polskie tłumaczenia w pełni oddają gramatykę i strukturę źródła, to nie można myśleć o nich jako o polskich tekstach, bo

nawet przetłumaczenie wszystkich łacińskich słów oraz konstrukcji składniowych nie powinno decydować o tym, by polskie dopiski uznać za tekst. Wydaje się, że trzeba o nich mówić jako o kompletnym zbiorze glos. Przemawia za tym zarówno ich postać graficzna (nadpisywanie pojedynczych słów czy konstrukcji bezpośrednio nad ich łacińskimi odpowiednikami), jak i gramatyczna: dokładne oddawanie łacińskich

8 Opis wszystkich rękopisów oraz ich edycja – zob. Leńczuk 2013, omówienie wybranych redakcji z perspektywy tekstologicznej – zob. Masłej 2017a.

9 Fotografia pochodzi z edycji Mariusza Leńczuka (2013). Autor zgodził się na jej reprodukcję w artykule.

konstrukcji oraz form fleksyjnych (niezgodne z polską gramatyką) oraz gromadzenie wielu odpowiedników leksykalnych jednego elementu (Masłej 2017a: 109–110).

Znamiennym przykładem jest rękopis *Mszy III*, w którym polskie tłumaczenie zapisano osobno na marginesach kolejnych kart (zob. Leńczuk 2013: 65; Masłej 2017a: 94–96). Szczegółowe analizy pokazały, że i ten zabytek najprawdopodobniej w pierwszej redakcji miał postać glos (niekiedy wielopiętrowych, gdy więcej niż jeden polski wariant oddaje znaczenie łacińskiego słowa), zaś cały przekład jest gramatycznie zależny od tekstu łacińskiego (zob. Masłej 2017a: 101–103). Powstał on więc zapewne jako wersja interlinearne, która została przez kolejnego skrybę „wyjęta z interlinii”. Na przykładzie wymienionych zabytków możemy obserwować stopniowe odrywanie się pod względem miejsca wpisania polskich zapisków od podstawy łacińskiej.

Świadectwem wernakularyzacji są również pozostałe (nieliczne znane) tłumaczenia interlinearne, takie jak przekład fragmentu 21 rozdziału Ewangelii wg św. Mateusza z rękopisu Biblioteki Narodowej (sygn. 3019 III) czy części parafrazy *Modlitwy Pańskiej* Ludolfa Kartuzia z rękopisu Cesarskiej Biblioteki Publicznej w Petersburgu (sygn. I Q 199). Ten pierwszy opisywany jest w literaturze przedmiotu jako „obfite glosy polskie, które tworzą prawie kompletny przekład wersetów 1–9 XXI rozdziału Ewangelii wg św. Mateusza” (Wydra, Rzepka 2004: 84)¹⁰. Drugi rękopis nie zachował się do dzisiaj, ale z opisu Aleksandra Brücknera (1897: 271) możemy wnioskować, że miał taką samą postać jak zabytek z Biblioteki Narodowej. Polskie dopiski uznane przez A. Brücknera za zbiór glos interlinearnych po szczegółowej analizie okazały się niemal kompletnym, zachowującym walory artystyczne tłumaczeniem fragmentu dzieła Ludolfa z Saksonii (pełny opis i analiza zabytku zob. Masłej, w druku). Warto zauważyć, że wymienione dotąd zabytki można uznać za reprezentację pierwszych dwóch wskazanych przez Doležalovą faz wkraczania języka narodowego do tekstów pisanych poprzez stopniowe zajmowanie miejsca na karcie (glosy oraz paralelne tłumaczenia).

Sytuację odrywania się od podstawy tłumaczenia i uniezależniania się języka narodowego od obcego wzorca, opisywaną w zachodniej literaturze jako specyficzną dla procesu wernakularyzacji, dokumentuje zabytek nazywany *Kazaniami augustiańskimi* (rękopis Biblioteki Jagiellońskiej, sygn. Akc. 110/56)¹¹. W interliniach oraz na marginesach łacińskiego kazania zapisano tekst polsko-łaciński, będący w pewnej mierze tłumaczeniem, w pewnej mierze zaś swobodną parafrazą tekstu głównego. W przeciwieństwie do wcześniej omówionych rękopisów (reprezentujących tłumaczenia interlinearne) w tym wypadku tekst polsko-łaciński w pewnym

10 Pełna charakterystyka zabytku jest w przygotowaniu.

11 Pełne opracowanie oraz krytyczna edycja zabytku są przedmiotem powstającej w Zakładzie Historii Języka Polskiego UAM rozprawy doktorskiej Doroty Masłej pt. *Kazania augustiańskie – między glosą a tekstem*.

stopniu odrywa się od łacińskiej podstawy pod względem językowym oraz treściowym. Glosator wielokrotnie uzupełnia zapisywane przez siebie na marginesach i w interliniach tłumaczenie m.in. nawiązaniami do wcześniej wyrażonej treści, co przedstawiają poniższe dwa przykłady:

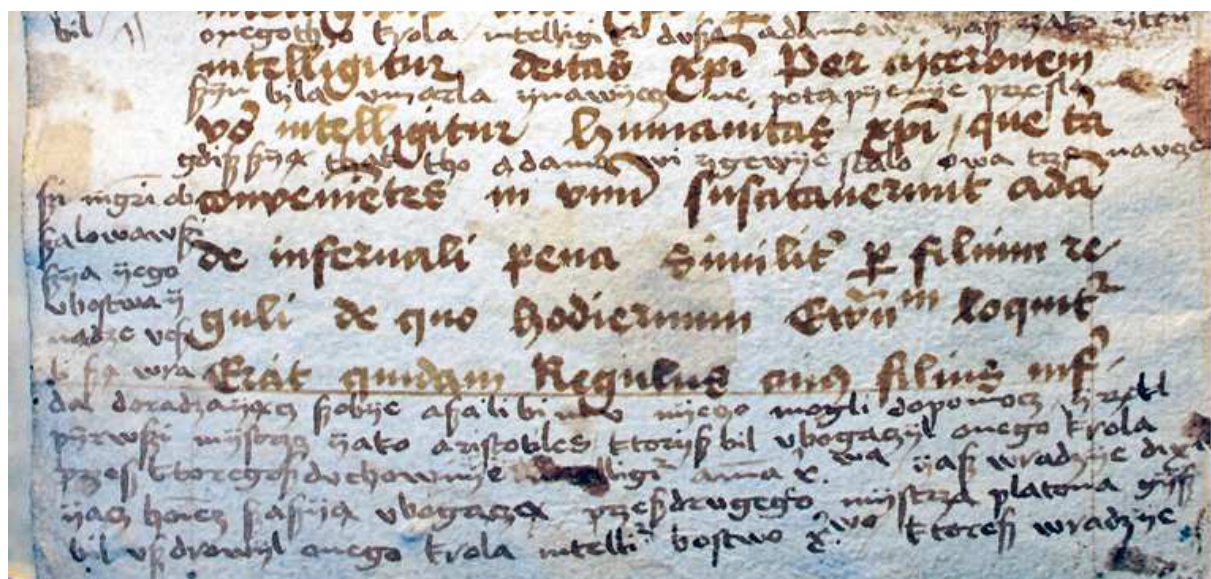
Tekst główny: Eo tempore etiam fuerunt tres maximi magistri scilicet aristoteles plato et Cycero

Glosy: tego tesz przerzeczonego czasu gdi ten rex bil wtakem szmątku ynądzi bily tesz tres philosophowe mystrzowye nawczyenszi pirwemu dzyano Aristotiles 2° plato a 3° czycero (k. 1r).

Tekst główny: per platonem vero intelligitur deitas christi

Glosy: przeszdrwego mystrza platona gysz bil vszdrowyl onego krola intelli^{gitur} bostwo x^{wc} ktoresz wradzye szwyątee troycze rzeklo yacz gi czvsz adama sztego nyemoczi vszdrowyą (k. 1v–2r)¹².

Pod względem graficznym nie mamy tu już do czynienia z nadpisywaniem polskich odpowiedników bezpośrednio nad łacińskimi słowami. Tłumaczenie, choć rozpoczyna się w odpowiednich miejscach tekstu głównego, bardzo szybko przestaje mu graficznie odpowiadać, co obrazuje poniższe zdjęcie:

Fot. 2. Rękopis Biblioteki Jagiellońskiej, sygn. Akc. 110/56, fragment k. 1v

Jednocześnie jednak tekst polsko-łaciński jest nierozzerwalnie spleciony z łacińskim kazaniem. Niektóre fragmenty zapewne celowo nie zostały przez pisarza przetłumaczone (m.in. cytaty z ewangelii), odsyła on do nich poprzez system

12 Transliteracja własna.

odnośników (szczegółowy opis rękopisu oraz analiza jego układu graficznego zob. Masłej 2017b).

W kontekście procesu wernakularyzacji myśleć należy oczywiście nie tylko o tych zabytkach, które poświadczają stopniowe pojawianie się mniej lub bardziej licznych polskich zapisków na kartach. Wymienione wyżej rękopisy dokumentują tę fazę utekstowienia języka polskiego, w której łacina wciąż jest językiem dominującym (tekst łaciński znajduje się w centralnym miejscu na karcie), a polszczyzna zajmuje marginalne, poboczne względem niej miejsce (polskie dopiski znajdują się w interliniach i na marginesach). W świetle pytania o wernakularyzację oraz chronologię uniezależniania się języka polskiego od łaciny warto objąć analizą (w dalszej perspektywie¹³) również pierwsze teksty zapisywane po polsku, nie tylko te tłumaczone (jak podstawowe modlitwy), lecz także te oryginalne, często powstające w specyficznej sytuacji kontaktu językowego: teksty interferowane, jak *Cantilena inhonesta* czy *Legenda o św. Dorocie* (zob. Borowiec 2015), a także dwujęzyczne, jak *Kazania świętokrzyskie* (zob. np. Mika 2012; Krążyńska, Mika 2018).

Omówione w tym szkicu zabytki uświadamiają, że ukształtowany i użyteczny w nauce europejskiej termin *wernakularyzacja* może być przydatny w polskich badaniach historycznojęzycznych. Czy tak się stanie, zweryfikuje praktyka badawcza. Być może, podobnie jak w badaniach nad najstarszymi zabytkami angielskimi czy francuskimi, będzie on wykorzystywany nie tylko w obszarze lingwistyki historycznej, ale także w innych dziedzinach współtworzących mediewistykę: historii społecznej, historii książki, historii literatury etc.

Literatura

- ADAMSKA A., 2011, *Czy potrzebna nam jest społeczna historia języka*, [w:] S. Gawlas, M.T. Szczepański (red.), *Historia społeczna późnego średniowiecza. Nowe badania*, „Colloquia – Centrum Historii Europy Środkowo-Wschodniej Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego”, Warszawa, s. 189–202.
- ADAMSKA A., 2013a, *Latin and Three Vernaculars in East Central Europe from the Point of View of the History of Social Communication*, [w:] M. Garrison, A.P. Orbán, M. Mostert (red.), *Spoken and Written Language. Relations between Latin and the Vernacular Languages in the Earlier Middle Ages*, „Utrecht Studies in Medieval Literacy”, t. 24, Turnhout, s. 325–364.
- ADAMSKA A., 2013b, *Od łaciny do języków wernakularnych – i z powrotem. Język dokumentu średniowiecznego w świetle nowych badań*, [w:] A. Adamska, P. Kras (red.), *Kultura pisma w średniowieczu. Znane problemy. Nowe metody*, „Colloquia Mediaevalia Lublinsia”, t. 2, Lublin, s. 51–99.
- BOREK P., 2013, *Filologia porównawcza. Wprowadzenie do metodologii Sheldona Pollocka*, „The Polish Journal of the Arts and Culture” nr 8, s. 9–22.

13 Studium na ten temat jest w opracowaniu.

- BOROWIEC K., 2015, *Średniowieczne teksty interferowane*, [w:] K. Borowiec, D. Masłej, O. Ziółkowska (red.), *Juwenalia historycznojęzykowe*, Poznań, s. 9–24
- BRÜCKNER A., 1897, *Drobne zabytki języka polskiego XV wieku. Pieśni. Modlitwy. Głosy*, „Rozprawy Akademii Umiejętności”, seria II, t. X, Kraków.
- CRESPO B., 2012, *A Study on Noun Suffixes: Accounting for the Vernacularisation of English in Late Medieval Medical Texts*, „Linguistik Online” 57, s. 27–41, [on-line:] <http://dx.doi.org/10.13092/lo.57.249>.
- DOLEŽALOVÁ L., 2015, *Multilingualism and Late Medieval Manuscript Culture*, [w:] M. Johnston, M. Van Dussen (red.), *The Medieval Manuscript Book. Cultural Approaches*, „Cambridge Studies in Medieval Literature”, t. 94, Cambridge, s. 160–180.
- GROSSGROVE W., 2000, *The Vernacularisation of Science, Medicine and Technology in Late Medieval Europe: Broadening our Perspectives*, „Early Science and Medicine” 5, s. 47–63.
- KRĄŻYŃSKA Z., MIKA T., 2018, *Języki „Kazań świętokrzyskich”*, Poznań.
- KRĄŻYŃSKA Z., MIKA T., SŁOBODA A., 2015, *Składnia średniowiecznej polszczyzny*, cz. I: *Konteksty – metody – tendencje*, Poznań.
- LANTSCHNER P., SKODA H., 2012, *Introduction*, [w:] H. Skoda, P. Lantschner, R.L.J. Shaw (red.), *Contact and Exchange in Later Medieval Europe. Essays in Honour of Malcolm Vale*, Woodbridge, s. 6–30.
- LEŃCZUK M., 2013, *Staropolskie przekazy kanonu Mszy Świętej. Wariantywność leksykalna*, Warszawa.
- MASŁEJ D., 2017a, *Głos w dyskusji o tekście staropolskim. Znad kanonów mszy św.*, „LingVaria” nr 2 (24), s. 93–111, [on-line:] <https://doi.org/10.12797/LV.10.2015.20.01>.
- MASŁEJ D., 2017b, *Zbiór glos czy tekst? Kazania augustiańskie jako problem edytorski i naukowy*, [w:] K. Borowiec i in. (red.), *Jak wydawać teksty dawne?*, „Staropolskie Spotkania Językoznawcze”, t. 2, Poznań, s. 185–202.
- MASŁEJ D., w druku, *O zapomnianym polskim tłumaczeniu tzw. Parafrazy Modlitwy Pańskiej Ludolfa z Saksonii*, [w:] *Język religijny dawniej i dziś*, t. XXX.
- MIKA T., 2012, „Kazania świętokrzyskie” – od rękopisu do zrozumienia tekstu, „Filologia Polska”, nr 132, Poznań.
- MIKA T., 2015, *Tekst staropolski jako odmienny obiekt badań? W poszukiwaniu narzędzi opisu*, „LingVaria” nr 2 (20), s. 235–250, [on-line:] <https://doi.org/10.12797/LV.10.2015.20.01>.
- MIKA T., 2016, *Początki polskiego języka religijnego a upiśmiennienie języka polskiego. O możliwości nowego spojrzenia na staropolskie przekłady religijne przez pryzmat badań nad piśmiennością*, [w:] M. Krajewska, J. Kulwicka-Kamińska, A. Schulz (red.), *Święte księgi judaizmu, chrześcijaństwa i islamu w słowiańskim kręgu kulturowym. Prace dedykowane Profesorowi Czesławowi Łapiczowi*, t. III: *Słowiańscy chrześcijanie Wschodu i Zachodu. Język – dialekt – piśmiennictwo*, Toruń, s. 63–76.
- MUESSIG C., 2010, *The Vernacularisation of Late Medieval Sermons. Some French and Italian Examples*, [w:] Ch. Kleinhenz, K. Busby (red.), *Medieval Multilingualism. The Franco-phone World and its Neighbours*, Turnhout, s. 267–284.
- PAHTA P., TAAVITSAINEN I., 2004, *Vernacularisation of Scientific and Medical Writing in its Sociohistorical Context*, [w:] iidem (red.), *Medical and Scientific Writing in Late Medieval English*, „Studies in English Language”, Cambridge, s. 1–22.
- SCHENDL H., 2009, *William Harvey’s „Prelectiones anatomie universalis” (1616). Code-switching in Early Modern English Lecture Notes*, „Brno Studies in English” 35, nr 2, s. 185–198, [on-line:] <http://hdl.handle.net/11222.digilib/105140>.

- SNOW D., 2013, *Towards a Theory of Vernacularisation. Insights from Written Chinese Vernaculars*, „Journal of Multilingual and Multicultural Development” 34, s. 597–610, [on-line:] <https://doi.org/10.1080/01434632.2013.786082>.
- TAAVITSAINEN I., 2012, *Discourse Forms and Vernacularisation Processes in Genres of Medical Writing 1375–1550*, „COLLeGIUM. Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences” 7, s. 91–112, [on-line:] <http://hdl.handle.net/10138/34748>.
- TAAVITSAINEN I., PAHTA P., 1998, *Vernacularisation of Medical Writing in English. A Corpus-Based Study of Scholasticism*, „Early Science and Medicine” 3, s. 157–185.
- WYDRA W., RZEPKA W.R., 2004, *Chrestomatia staropolska. Teksty do roku 1543*, wyd. 3, Wrocław.

On the need for the term *vernacularization* in Polish historical linguistic research

Summary

In European science, the thought about the beginnings of the written national language is accompanied by the study of the process of vernacularization – understood as the entering of the national language into (at first exclusively Latin) texts. This paper aims to show the usefulness of the term *vernacularization* in Polish historical linguistic research. The author analyses how it is used and interpreted in European Mediaeval studies, and indicates and discusses selected Old Polish monuments which instantiate the various stages of the process.